

KJAK

Eftirlønarlógin fyri øll?

Ella verða teir veikastu bólkarnir “pilkaðir” burturúr, fyri at fáa enn verri møguleikar enn onnur?

Ása Olsen
V/MBF

Nú eftirlønarlógin eftir ætlan verður sett í gildi 1. Januar 2014, røkist onki fyri, at ætlanin er at finna eina loysn soleiðis, at fólk sum bera brek, og sum eru fevnd av ásetingunum í § 3,

í Eftirlønarlógini fáa møgu-leika fyri, at fáa eina eftir-lønarskipan á sama hátt sum onnur, men fáa hesi fólk nógv verri umstøður, tá tey náa pensjónsaldur enn onnur.

Í viðmerkingunum til lógaruppskotið verður sagt, at eftirlønarsamansparingin skal tryggja, at fólk í størri mun skulu kunna klára at forsyrgja sær sjálvum, tá tey gerast pensjónistar. Her má ásannast, at hetta er ikki galdandi fyri fólk sum eru fevnd av § 3, í Eftirlønarlógini.

Tað verður lagdur stórus dentur á, at lógin er fyri fólk, sum hava tilknýtið til ar-beiðsmarknaðin, men hetta

er ikki heilt rætt.

Áðrenn “Lóg um arbeiðs-fremjandi tiltøk” varð sett í gildi 1. Januar 2013, var støðan tann, at fólk, sum komu í eina støðu, har tey, orsaka av einumhvørjum breki, noyddust at fara í vart starv, mistu hvørki løn ella eftirløn.

Um Eftirlønarlógin verður sett í gildi 1. Januar 2014, í verandi líki, koma fólk, sum eru komin í eina skipan, har tey koma í til-laga starv, eftir “lóg um arbeiðsfremjandi tiltøk”, fyrr vart starv, fyrst at fara niður í løn í mun til gomlu skipanina við vardum starvi. Eftirlønarlógin leggur upp til,

at ongar veitingar eftir “lóg um arbeiðsfremjandi tiltøk”, eru eftirlønargevandi. Hetta merkir, at tann parturin, sum Almannaverkið skal gjalda av lønini, er ikki eftir-lønargevandi.

Hesi fólk, sum koma í tillaga starv, hava øll tilknýti til arbeiðsmarknaðin, so her er okkurt sum ikki hongur saman.

Eftir hesum sær tað út sum, at Landsstýrið “pilkar” teir veikastu bólkarnar burturúr, og gevur teimum nógv verri møguleikar enn øllum øðrum.

Tann 13. Mai 2009, sam-tykti Føroya Løgting, at ST-sáttmálin um rættindi hjá

einstaklingum, ið bera brek, skal galda fyri Føroyar.

Nú ein stórur partur av fólki, sum MBF umboðar, enn einaferð verða settuttanfyri, í einum so átrok-andi lógaruppskoti sum Eftirlønarlógin, er hetta at meta sum grovt brot á mannarættindi hjá fólki, sum bera brek.

MBF kann vísa á, at ST-sáttmálin um rættindi hjá einstaklingum, sum bera brek, hevur sum aðalmál, at fólk sum bera brek, skulu hava somu rættindi og møgu-leikar sum onnur í einum inkluderandi samfelag.

Eftirlønarlógin útihýsir ikki bert fólk, sum ikki hava

tilknýti til arbeiðsmarknaðin, men hon útihýsir eisini fólki, sum koma í tillaga starv og hava tilknýtið til arbeiðsmarknaðin.

MBF vil alment heita á Føroya Løgting um at taka málið upp av nýggjum og finna eina loysn.

Fólk sum bera brek krevja ikki serrættindi, men javn-rættindi.

Óneyðugi studningurin

Kári Jacobsen

So varð viðtikið í løgtinginum, at ríkisveitingin úr Danmark skal økjast. Hetta hendir í eini tíð, har føroyska sam-felagið hevur ment seg upp á eitt støði, sum er hægri enn nakrantíð áður. Vit hava aldrin verið so framkomin sum nú – men vilja kortini hava fleiri pengar frá donsku skattgjaldarunum. Eftir mín-um tykki er hendan avgerðin ikki bara ein andsøgn, men eisini ótrúliga stuttskygd. Tvørturímóti eigur figgjarligi stuðulin úr Danmark at verða útfasaður yvir eitt lagaligt tíðarskeið á ábyrgdarfullan og tryggan hátt. Tí hann er ikki langtíðar-gagnligur, men hitar, sum tá tú pissar í buks.

Í stóru myndini hevur upphæddin, økt verður við, ógvuliga avmarkaðan týdning fyri føroyska búskapin. Men symbolvirðið og signalið í tí at hækka blokkin, bæði mótvegis umheiminum og ikki minst okkum sjálvum, er stórt: ‘Vit hava framvegis ikki sjálvi neyðuga orkuna og evnini til at figgja okkara egnu tilveru’. Slíkt hevur tað tíverri við at gerast ein sjálvuppfyllandi profeti. Tað er ikki uttan týdning fyri kollektivum sjálvskensluna, um vit kunnu siga 1) at

ríkisveitingin er í minking, 2) at hon um einki annað stend-ur í stað, ella 3) noyðast at siga, at hon beinleiðis økist.

Meinar løgtingsmeirilutin heilt edrúliga og erliga at vit ikki hava neyðugu orkuna og evnini til at figgja okkara egnu tilveru? Og setur lögtingsmeirilutin veruliga ikki eina æru í nakað so grund-leggjandi fyri øll menniskju sum at forsyrgja seg og síni? Vit eru mong sum eru vís í, at varð blokkurin spakuliga útfasaður, fingur føroyingar - sum frá leið - bara enn størri insitament og áræði til at uppbyggja nýggjar vinnur, og at hava størri fokus á hvat Føroyar skal liva av í framtíðini. Óneyðug sosialhjálp økir sjálvsagt ikki sjálvsálitið, tað gevur tvørturímóti (fortrongda) ringa samvitsku og und-irlutakenslu. Og sjálvsálit krevst sum kunnugt fyri at hava dirvi at ganga nýggjar leiðir.

Øll lond definera í stóran mun seg sjálvi við at spegla sær í tí, sum umheimurin sigur um tey. Og Føroyar hava – eins og øll onnur lond – brúk fyri at verða váttaðar positivt í umheimsins ímynd av okkum. Óneyðugi blokk-stuðulin skaðar virðingina fyri Føroyum uttanlanda, ser-liga í Danmark, sum rindar. Og hetta rakar okkum aftur

í gronina, sum ein boome-rang.

Í vikuni varð almanna-kunngjörd ein kanning, sum vísti at danir í meðal trúgva at Føroyar fáa góðar fyra miljardir í stuðli um árið úr danska statskassanum. Talið hevur sjálvandi einki við veruleikan at gera, men áhugavert er, at jú betri fólk kendu til føroysk viðurskipti (og sostætt m.a. eisini veruligu upphæddina, Føroyar fáa í stuðli úr Danmark), tess positivari vóru tey mótvegis Føroyum. Tað er eingin ivi um, at blokkstuðulin ávirkar ímyndina hjá dønum av Føroyum negativa vegin. Tí flest øll menniskju hava eina at kalla instinktiva kenslu av, at tað er ómoralskt at nápa sær ískoyti frá øðrum, um viðkomandi hevur møguleika fyri at vera sjálforsyrgjandi. Um eg hyggi at føroyingum sum heild anno 2013, siggi eg ikki nakað tilafturskomið, neyðarsligt fólk. Tvørturímóti siggi eg eitt fólk, sum er ov vælútbúgvíð, múgvandi og framkomið til at noyðast at fáa figgjarligt ískoyti frá donsku skattgjaldarunum, sum í løtuni berjast við ein-um risahalli í sínum egna húsarhaldi.

Og so koma vit til útfor-jabbaða kjakið um vit hava ráð at veittra blokkinum farvæl. Eg má bara endur-

taka tað, sum mong onnur hava sagt so mangan: Vit hava eina fiskivinnu, har ótroyttir møguleikar sum tilfeingisgjald, kvotusøla o.a. í sjálvum sær kundu givið landinum eyka inntøku at seta í staðin fyri blokk-stuðulin. Harumframt eru aðrir vinnuligir møguleikar, sum annaðhvørt kunnu troystast í størri mun enn teir verða í dag ella longu standa í vøkstri. Tað snýr seg um aling, ferðavinnu, kt, móta, olju (møguliga), drekkivatn, location (marknaðarføring) og mangt annað. Føroyar hava sum kunnugt eisini júst somu møguleikar sum onnur lond at spara á figgjarlóginu og/ella taka meira inn í skatti, soleiðis at figgjarlógin hongur saman.

Væntandi trúgvinn hjá løgtingsmeirilutanum á evnini og yvirlivilsismegina hjá føroyingum undrar meg. So lutfalsliga stutt síðani sum tá mítt ættarlið vaks upp í Føroyum í 70’unum og 80’unum, var føroyska samfelagið bara ein lítill brotpartur av tí, tað er í dag. Føroyar hava ment seg ótrúliga nógv bara í mínari tíð. Meginparturin av øllum hesum er bygt upp við egnari orku og kreativiteti yvir fá áratíggju, og altso ikki av einum lítlum, árligum búskaparískoyti úr Danmark.

Føroyska alivinnan byrjaði so smátt tá eg var ungur, og nógv vóru tey, ið gjørdur gjøldur og vóru skeptisk. Hesi høvdu tá neyvnan trúð, at hendan vinnan í dag útflytir fyri nærum tvær miljardir krónur – and counting. Men tibetur vóru onnur framskygd fólk, sum sóu møguleikarnar í at ala fisk. Slíkt skapar reel virðir, og gevur íblástur til aðrar vinnur. Umvent ger stuðul úr Danmark ikki føroyska samfelagið meira produktivt og nýskapandi. Tvørturímóti.

Fyri nøkrum árum síðani vóru eg og nakrir danskir vinmenn í Føroyum á vitjan. Teir høvdu ikki verið í Føroyum fyrr, og sóu tiskil landið, teir sum danskir skattgjaldarar stuðlaðu, fyri fyrstu ferð. Veðrið var alla vikuna av tí fagrasta. Sum heild vóru teir ógvuliga positivir, ja nærmast eitt sindur øvundsjúkir, um at eg hevði hetta landið at koma heim til. Teir sóu m.a. eitt samfelag, sum materielt sæð ikki var nógv øðrvísi enn teirra egna. Eitt samfelag við framkomnum vinnulívi, nútímans infrastrukturi, egnum universiteti, sjopping-møguleikum, egnum miðlum, frálíkum ítróttarfasilitetum og egnum flogfelagi. Ein høvuðsstaður, har tú kanst velja millum fleiri kaféir, live-tónleik, matstovur og

dansistøð nærum hvørt kvøld. Eitt samfelag við eini ørgrynnu av listafólki, sum árliga spræna bókmentir, tónleik, filmir, sjónleik og annað út til føroyingar – og út um landoddarnar. Og samstundis eitt samfelag sum enn fær figgjarligan stuðul, sum var tað eitt menningarland. Seinasta dagin vinmenninir vóru í Føroyum, letur í ein-um av teimum, við eyð-sýndu, ótroyttu vinnumøgu-leikunum í Føroyum í huga: “Færøerne er jo et potentielt guldægl!” Gløgt er gestsins eyga.

Í figgjarligum langtíðar-høpi gevur ríkisveitingin minus á kontuni, tí skert ágrýtni og áræði skapa færri inntøkur. Bæði í okkara branding mótvegis umheiminum og í okkara egnu sjálvsfatan er og verður óneyðuga ríkisveitingin tiskil einamest at meta sum seinført eitur.